

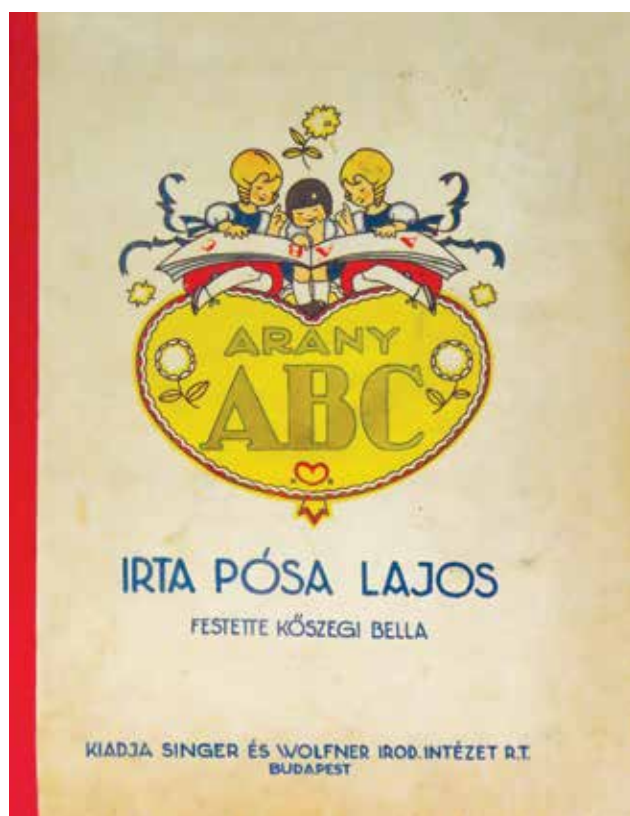
„Céljának megfelelő művészi kiállításáért”

KŐSZEGI BELLA GRAFIKUSMŰVÉSZ SIKERE ÉS A MAGYAR BIBLIOPHIL TÁRSASÁG

A Magyar Bibliophil Társaság 1929. januári választmányi ülésén döntött arról, hogy minden év könyvtermésének legszibbjeit díjazni fogja. Rögtön a díj alapításának évében, a kiválasztott öt könyv közé egy gyerekkönyvet is beválogattak. Pósa Lajos *Arany ABC*-jének újabb, a Singer és Wolfner Kiadónál megjelent kiadása volt ez, a fiatal grafikusművész, Kőszegi Bella illusztrációival. Méltatásában így fogalmaztak: „Céljának megfelelő művészi kiállításáért.” A kötet sikerét vitathatatlanul az

illusztrációinak köszönhetette: frissességével, gyermekközeli bájával és magyaros díszével a kor gyerekkönyvpiacán egyedinek számított.

Az Arany ABC 1929-ben leporelló és lapozható formában is megjelent. Hirdetése szerint a gyermekek játszva tanulnak meg olvasni a könyvet lapozgatva, mert az a „költészet és illusztráló művészet erejével felfegyverezve magasan áll minden módszer fölött.”¹ Az illusztrációk minden oldal közepén helyezkednek el, az oldal síkja és

Pósa Lajos: Arany ABC. Festette: KŐSZEGI Bella
Lajos Pósa: Golden ABC. Painter: Bella KŐSZEGI
Singer és Wolfner, Budapest, 1928

Az Arany ABC hirdetése
Advertisement of the Golden ABC
Forrás: Magyar Lányok, 1928 (XXXIV. évf.), 34. sz., 543. o.

a figurák vagy azok háttéré közt nem vonva éles határt: a kép felső részét olykor csak néhány vonallal érzékeltetett felhőmotívum keretezi, máshol a tájelemek elmosódott kontúrjai zárják a kompozíciókat. A betűk mindig az oldal tetején piros színnel nyomva kaptak helyet, a verses szöveg pedig a képek alatt, feketével. A monokróm háttér, az olykor stilizálásba hajló részletek közt az angol és francia gyerekkönyveket idéző gyermekfigurák jelennek meg. Néhány motívum (például a virágok stilizált gombolyaggá összeálló színes szirmai) Kőszegi későbbi illusztrációinak formanyelvét vetíti előre, amelyeket többek közt a Singer és Wolfner folyóirata, *Az Én Ujságom* számára készített címlapokon vagy az ugyanitt megjelent, rövid, néhány képkockából álló vicces történeteink is láthatunk majd.

Kőszegi Bella (Izabella) (1905–1931) 1925-ben végzett a Magyar Iparművészeti Iskola grafika szakján,² Helbing Ferenc tanítványaként. Korán megmutatkozott jó érzéke és elkötelezettsége a gyerekkönyv-illusztráció iránt. Több hazai tárlaton is bemutatkozott, 1927-ben a Nemzeti Szalon kiállításán elnyerte a könyvillusztrációs díjat,³ majd ugyanebben az évben Franciaországba ment tanulmányútra. 1931-ben férjhez ment és Haitire költözött; de nem értek véget hazai megbízásai – rendszeresen küldte haza rajzait, melyek egy részéből posztumusz kötet született.⁴ Nem sokkal később egy váratlan betegség vetett véget életének. Tragikusan rövid életútjával a hazai gyerekkönyv-illusztráció talán legreménytelibb tehetségét veszítette el idő előtt. Az Arany ABC Kőszegi korai munkája, benne a népi ornamentikából ihletett

motívumkincs dominál, csak előzménye az art deco felé hajló későbbi kompozícióinak.

A Magyar Bibliophil Társaság által évente meghirdetett Szép Könyv díjra a könyveket a kiadójuk terjeszthette fel, s a versenyen könyvpiaci forgalomba nem kerülő magánkiadványok nem vehettek részt.⁵ A díjazottakat december 10-én jelentették be – ezzel még a karácsony előtti könyvvásárlási kedvre is kihatva. Az elismerés (a hír reklámértékén túl) semmilyen anyagi díjazással nem járt, csupán renoméja révén elegendő vonzerővel bírt a kiadók számára, hogy nagyobb verseny alakulhasson ki.

Oldal az Arany ABC-ből | A page from the Golden ABC

KŐSZEGI Bella: Illusztráció az Arany ABC-ből
Bella KŐSZEGI: Illustration from the Golden ABC

Nem meglepő, hogy a Szép Könyv díj első évének díjazott kötetek között már feltűnt egy gyerekkönyv. A Magyar Bibliophil Társaság alapításától kezdve elkötelezett volt a művészi gondtal kivitelezett gyerekkönyvek mellett és nagy hangsúlyt helyezett bemutatásukra, népszerűsítésükre. A társaság elnöke Végh Gyula volt, az Iparművészeti Múzeum akkori főigazgatója. 1920. október 17-én a múzeumban volt a társaság alakuló közgyűlése. A múzeum hamarosan a társaság székhelye lett,⁶ és több kiállításuknak helyet adott: az alapítást követő évben itt rendezték meg 1921. november és 1922. január között a Magyar Bibliophil Társaság Ifjusági és Gyermek-képeskönyv kiállítását, amely a kor legnagyobb volumenű kiállításának számított a maga nemében.

Több száz művészi igénnyel tervezett hazai és külföldi gyerekkönyvet mutattak be itt a közönségnek, ezzel is mértéket szabva a hazai gyerekkönyvek piacának. A társaság titkára pedig a harmincas évektől annak megszűnéséig Drescher Pál volt,⁷ akinek máig az egyik legátfogóbb magyar gyerekkönyvészeti gyűjtést köszönhetjük (Drescher Pál: *Régi magyar gyermekkönyvek 1538–1875*. Magyar Bibliophil Társaság, Budapest, 1934).

A Magyar Bibliophil Társaság ezen túl is fontos szerepet vállalt a hazai könyvművészet felkarolásában, a minőségi könyvkiadás támogatásában. 1923-ban a kor vezető könyvművészeti technikája, a fametszet köre szerveztek kiállítást (A nyomtatott könyv díszítése I. Fametszet, 1923. május–szeptember, Iparművészeti Múzeum). A Szép Könyv díjat – követve a kor progresszív könyvillusztrációs vonalát – több alkalommal fametszetes illusztrációval díszített könyv kapta (például a fametszetes könyv térhódításában meghatározó Kozma Lajos vagy Fáy Dezső képeivel illusztrált kötetek, de a szöveg nélküli könyveiről ismert Dallos Hanna egyik fametszetes kiadványa is).⁸ Később, 1936-ban fametszetes mesekönyv is kapott elismerést: a *Bátorligeti mesék*, Buday György képeivel.⁹ Némileg kilóg a sorból Kőszegi Bella hagyományos

nyomdatechnikai eszközökkel kivitelezett könyve, és az illusztrációk is, melyek a többi díjazotthoz képest kevésbé absztraktak: a zsűri megítélése szerint azonban feltehetőleg így volt valóban céljának megfelelő művészi kialakítású.

Az elismerés a Singer és Wolfner Kiadó számára is nagy jelentőségű volt. Az Arany ABC olyan kötetek közé került, melyeket a gyomai Kner vagy a művészi igénnyel kivitelezett könyveiről ismert Amicus adott ki, tehát olyan kiadók között állt helyt, amelyek profilja kevésbé kereskedelmi, inkább könyvművészeti volt. A Singer és Wolfner a díjazott kötetet karácsonyi kirakata középpontjában mutatta be, ahogy Kőszegi két másik mesekönyvét is¹⁰ – körülölelve az igen termékeny és a kiadónál már jól bevált Mühlbeck Károly által illusztrált kötetek sokaságával. Kőszegi a kiadó folyóirataiban is elkezdte szép lassan az addig egyfajta illusztrációs hegemoniát élvező Mühlbeck Károly képeit „kiszorítani”¹¹ – a teljes térhódításra valószínűleg hamar félbeszakadt pályája miatt nem kerülhetett sor. A két eltérő grafikai látásmód (Mühlbeck leíró, realiztikus rajzai és Kőszegi gyakran színes, dekoratív, olykor kicsit absztraháló formái) sajátos módon éltek közös életüket a Singer és Wolfner kiadványaiban; úgy Az Én Ujságom hasábjain (nem egyszer egyazon lapszámban), mint egyes mesekönyvekben is.¹²

Kőszegi Bella munkássága ma bizonyos értelemben reneszánszát éli. Könyveit a művész unokaöccsének, Günther Scheibernek közreműködésével a nagyváradi Fekete Sas Kiadó újra megjelentette a 2010-es években. 2017-ben az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum szentelt kiállítást gyerekkori rajzainak.¹³ Életművének feltárása egy folyamatban levő nagyobb kutatás¹⁴ részeként jelenleg is zajlik.

A Singer és Wolfner karácsonyi kirakata 1928-ban

Christmas shopwindow display of Singer and Wolfner in 1928

Forrás: Magyar Lányok, 1928 (XXXIV. évf.), 36. sz., 587. o.

MARGITTAI Zsuzsa
művészettörténész

1. *Magyar Lányok*, 1928 (34. évf.), 34. sz., 543.
2. MOMEL 6/a Hallgatói törzskönyvek 24–29. kötet.
3. Az állami díjak kiosztása az akvarell-kiállításon. *Pesti Hírlap*, 1927. június 3. (péntek) 13.
4. *Kőszegi Bella képes mesekönyve*. Singer és Wolfner, 1936. A kötetben Kőszegi korábban készült rajzaihoz írt mesék, versek jelentek meg a kiadó által felkért szerzők tollából.
5. A Magyar Bibliophil Társaság évenkénti könyvvversenye. *Magyar Grafika*, 1929 (10. évf.), 5–6. sz., 136.
6. Farkas Judit Antónia: A Magyar Bibliophil Társaság története (1920–1949) I. *Magyar Könyvszemle*, 2011 (127. évf.), 3. sz., 344.
7. Máté Károly: Szentkúty (Drescher) Pál (1889–1957). *Magyar Könyvszemle*, 1958 (75. évf. 5. folyam), 2. sz., 165–166.
8. Bakos Katalin: Fametszet és illusztráció: könyv, album, mappa, sorozat 1920–1940. In: Róka Enikő (szerk.): *A modern magyar fa- és linóleummetszés (1890–1950)*. Miskolc, 2005, 71–103. /Miskolci Galéria könyvei 26./
9. Buday 1931-ben a *Boldogasszony búcsúja* című kötetrel is elnyerte a díjat. Kosner Károly: A magyar fametszet új mesterei. *Magyar Iparművészet*, 1932 (35. évf.), 9–10. sz., 192.; 1938-ban így méltatták a Bátorligeti mesék illusztrációit: „...nagyszerű kongenialitással kísérik a szöveget, a népi

- lélek sajátos látásmódjának, tragikus feszültségének azzal a tökéletes evokációjával, amelyet a Boldogasszony búcsúja s a balladaskönyv szerzőjétől megszoktunk.” Bálint József: Bátorligeti mesék. Ortutay Gyula gyűjtése, Buday György rajzaival. (Hungária-könyvek 4.) *Könyvek. Magyar Kultúra*, 1938 (25. évf.), 1. sz., 29–30.
10. Ifj. Gaál Mózes: *A királyfi játékai*. Singer és Wolfner, Budapest, 1928; *Kicsik képeskönyve*. Singer és Wolfner, Budapest, 1928.
11. Kettejük munkásságáról és a Singer és Wolfner Kiadó szerepéről tartottam előadást: *Kiadói szerepvállalás a 20. század első felének magyar gyerekkönyv-illusztrációjában* címmel az ELTE BTK művészettörténész doktoranduszok Eleven Művészettörténet című műhelykonferenciáján. (2023. május 10.)
12. Pósa néni: *Mesék, versek*. Budapest, Singer és Wolfner, Budapest, 1927.
13. „Gyermekvilágháború” 1914–1918 rajzokban. Kurátor: Bogdán Melinda, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest–Eger, 2016–2017.
14. Doktori disszertációm témája a 20. század első felének magyar gyerekkönyv-illusztrációja. Kőszegi Bella munkásságáról egy készülő tanulmány és a disszertáció egyik fejezete is megemlékezik hamarosan. A kiadóhoz fűződő kapcsolatáról lásd a korábban idézett konferencia-előadásomat.